

213.

Disputatio XVII.
DE QUASI DE
lictis.

Cuius defensionem,
D. O. M. A.

P R Æ S I D E,

CLARISSIMO,

CONSULTISSIMO QVE

VIRO, DN. HENRICO BOCERO,

V. I. D. celeberrimo, & in inclita Tubingensi Academia Professore
præstantissimo, Præceptore suo hono-
rando:

ORDINARIÏ EXERCITII GRATIA,
tempore locoq; consuetis, pro tenuitate in-
genij suscipiet

IODOCVS COLB SPIRENSIS.

TUBINGÆ,
Typis Georgij Gruppenbachij,

M. D. XCIX.

Bbb

Disputatio VII
De ...

Ordinis ...
CLAUSULA
CONSTITUTIONUM

ORDINIS ...
CLAUSULA ...
CONSTITUTIONUM ...

Disputatio XVII.

DE QVASI DELICTIS.

THESIS I.

EX NEGOTIIS, QUIBUS OBLIGATIO constituitur, reliquum nobis est quasi maleficium. (a) Est autem quasi maleficium, cum quis culpa (b) sua alij nocet. (b)

a) Vide thesin. 42. disput. 2. sub classe 1. (b) Non dolo, sed sola culpa quasi maleficium siue delictum committitur, ut arguit Tot. Tit. Instit. de obligat. que quasi ex delict. nasc. & textus in l. si quis absens §. si iudex litem, & §§. seqq. ff. de oblig. & act. Vide Hotomanum ad princip. dict. Tit. Instit. de oblig. que quasi ex delict. nasc. in verb. Quasi ex maleficio teneri & ad §. Item is, ex cuius in verb. Plerunque ob alterius. Instit. d. r. & ad §. Præterea si medicus, in verb. Quia male secuerit. Instit. de lege Aquil. Sed obstare putatur, quod lex aquil. que verum & proprium delictum coercet, etiam ad culpam pertinet. (c) Verbum nocere pertinet tam ad ea, que in rem facta sunt l. is cuius §. ff. de aqua, & aqua plu. arcend. quam ad ea, que in corpus admittuntur l. 1. §. hæc autem verba. ff. de his qui effud. vel deiecer.

II.

Huius genera duo sunt; vnum, quo alteri iam verè nocitum est: Alterum, quo solo futuri damni metu incussio alicui nocetur.

III.

Prioris generis species duæ sunt: vna, cum quis suo proprio facto alicui nocet: altera, cum quis facto alterius nocere alicui dicitur.

IV.

Primæ speciei exemplum est, cum iudex per imprudentiam male iudicando litem suam facit.

l. vlt. de extraord. cognit. d. l. si quis §. si iudex ff. de obligat. & act. & Tit. Instit. de obligat. que ex delict. nasc. Dico per imprudentiam, nam qui do-

Bbb 2 lo ma-

lo malo, puta, gratia, inimicitia, sordè malè iudicauerit, ex proprio tenetur delicto l. filiusfam. iudex 15. ff. d. iudic. & Tot. Tit. C. de pœna iudic. qui malè iudic.

V

Est autem hîc litem facere suam, non suam quasi causam agere, vt Budæus voluit, (a) sed vt rectè Donellus sensit, (b) litis periculo se obstringere.

a) In annot. ad pandect. ad l. vlt. ff. de edil. ed. pag. mihi 189. fac. 2.

(b) lib. 15. commentar. cap. 27. pag. 457. circa finem.

VI.

Et malè iudicare dicitur iudex, cum aliter iudicat, quàm legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est.

§. 1. Inst. de officio iudicis. Donell. lib. 15. commentar. cap. 27. pag. 457. vers.

Quinta species.

VII.

Vnde Iudex si non pronunciet de expensis à parte petitis, litem suam facit.

Ioan. Baptist. Asin. post alios, quos refert, & sequitur in praxi iudicior. §. 32. ampliat. 39. num. 5. pag. 389. Berchtoldus in processu iudic. thesi 336. per l. propterandum 13. §. siue autem. §. C. de iudic.

VIII.

Similiter in casu obscuro & intricato, si non sequatur iudex opinionem communem, malè iudicat, & litem suam facit. (a) Non enim iudicanti recedere à communi opinione fas est, nisi ex euidenti ratione, (b) vt si alia non communis sententia propiùs ad legum textus & veritatem accedat, (c) & grauiores autoritates habeat, (d) vel rei similiter iudicatae autoritas illi adsistat. (e)

a) Ita vulgò traditum est per. c. 1. Ne in iuris. extra de constit. & sequitur Thomas Linus ad dict. princip. Tit. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. & ibidem etiam post alios Ioan. Schneidevvin. num. 16. & facit l. minime. 23. l. si de interpretatione. 37. & l. seq. ff. de legibus. (b) Bald. ad l. 2. C. de pœna iudicis, qui malè iudicauit, Dd. ad dict. c. 1. extra de constit. Thomas Linus ad §. Responsa prudentum, in verb. non liceret, Instit. de iure naturali gent. & Ciuil. (c) c. Capellanus, ibi, posterior sententia meliori & subtiliori nititur ratione extra de ferijs. l. quod non ratione 39. ff. de legibus. & l. 1. §. sed neque ex multitudine auctorum C. de vetere iure enucleand. & in orat. Iustimiani de conceptione digestorum §. sed neque ex multitudine auctorum. Per-

tinet

tenet huc, quod Exodi cap. 23. scribitur, non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum adquiescas, ut à vero deuies. (d) arg. l. Diui. 17. ff. de iure patronatus, §. quæ omnia confecta sunt. 9. in orat. Iustin. de confirmatione digestorum & l. 2. l. 3. ff. de testib. & sentit ita Thomas Linius ad dict. §. responsa prudentum in verb. non liceret, Instit. de iure naturali gent. & Ciuili per l. Nam imperator. 38. ff. de legib.

IX.

Quod si autem ita, ut dixi, male iudicauerit per imprudentiam iudex, quasi delinquere dicitur, & ex q. illo delicto actione in factum parti læsæ tenetur, in quantum de ea re æquum religioni iudicantis videbitur.

d. l. vlt. ff. de extraord. cognit. d. l. si quis 5. §. si iudex ff. de oblig. & act. & Tit. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. in princ.

X.

In errorem ergo raptus Donellus, quando contra auctores iuris scribit, (a) hunc iudicem ob eiusmodi factum ex vero, & proprio delicto teneri.

a) lib. 15. commentar. cap. 27. in fin. pag. 459. & cap. 42. in fin.

XI.

Quid verò si litigator, iudicis imprudentis sententia læsus, appellare possit, intermittat autem appellationis auxilium, nunquid adhuc iudicem ex q. delicto obligatum habet? Affirmamus.

Per tex. in l. si per imprudentiam 51. in prin. vbi gl. ff. de euict. si sine 22. §. cum autem, ibi, iniuria iudicis d. l. cum infundo. 78. §. Quod si mulier. ff. de iure dot. & l. 1. in princ. vbi gl. ff. de appellat. Item, ibi, propter iniuriam iudicis ff. rem. rat. hab. sentit ita Bart. quæst. 9. num. 15. 16. & 17. quo loco varijs argumentis hanc quæstionem examinat. Adheret eidem decisioni Thomas Linius ad dict. princip. Tit. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. in verb. æquum religioni iudicantis. Sed obstare videtur l. si procuratorem 8. §. Quod & ad actionem ff. mandati, atque alia argumenta, quæ mouet Bart. dict. quæst. 9. num. 1. 2. 3. 4. & 5.

XII.

Quòd si litigator victus prouocet, & in appellationis iudicio vincat, expensas tantum appellationis à iudice illo inferiore consequi potest.

d. l. si sine 22. §. cum autem, & §. seq. ff. rem ratam hab. Bart. dict. quæst. 9. num. 19. & Thomas Linius supra dict. loco.

DISPUTATIO DE

XIII.

Similiter si nulla fuerit iudicis sententia, litis duntaxat expensæ ab eo peti possunt, cum litigator ius principale retineat illud.

gl. & Dd. ad d. l. ult. ff. de extraord. cognit. Bart. dict. quest. 9. num. 20.

XIV.

Expensas item solum iure exigit pars à iudice, qui per imprudentiam malè iudicauit, si interposita sit appellatio, sed negligentia partis deserta.

Bart. dict. quest. 9. n. 20. & Thomas Linius supra dict. loco, & facit text. in c. damnus Tit. de Reg. Iur. in 6.

XV.

Cæterùm si in appellationis iudicio sententia iudicis inferioris fuerit confirmata, hanc in factum actionem pars victa contra iudicem mouere non potest.

Per l. à proconsulibus. 19. C. de appellat. Bart. & Thomas Linius proxime citatis locis.

XVI.

Neque experiri hoc iudicio aduersus iudicem quis potest, si ex consilio suorum adessorum, quorum sententias sequi tenetur, malè iudicauerit iudex.

Donell. dict. lib. 15. cap. 27. pag. 459. lin. 20. & seqq.

XVII.

Non est hoc loco omittendum, quod ex sententia Dd. Iudex quoque in administranda iustitia negligens, litem suam facere dicitur, quo ad damnum, quod inde parti obuenit, & actione in factum tenetur.

Andr. Geil. autoritate multorum quos memorat libr. 1. obseruat. practica. obseruat. 28. num. 7.

XVIII.

Quod de iudice hætenus diximus, exaudiri volumus etiam de iudice pedaneo, compromissario, & arbitro.

Per text. in l. si quis in conscribendo. 29. in fin. vbi vide Alciat. C. de pact. & facit l. 1. ff. de recept. qui arbitr. receper. Thomas Linius & Ioan. Schneidevvin. ad princip. Tit. Instit. de obligat. que q. ex delict. nasc.

Quid

XIX.

Quid verò, si aliquis iuris, ac negotiorum imperitus, homo rusticus, ad Iurisconsultum veniat, ei que litem, quæ sibi à vicino moueatur, exponat, petens ab illo iuris consilium, id que eiusmodi auferat, vt non cedat aduersario, sed quoad possit, & præsentis iudicio persequendo & à sententia prouocando resistat, atque hanc Iurisconsulti autoritatem secutus, dum litem sectatur, damnum patiat maximum; nunquid huic rustico actio hæc in factum contra iurisperitum & consultorem illum danda erit? Affirmamus cum Alciato & Hotomano, si ab alijs omnibus iurisperitis opinio eius fuerit damnata, quippe cum inde aperte & perspicue eius imperitia arguatur. Negamus verò, si à quibusdam tantum eius consilium reprobetur, quidam autem reperiuntur, qui eandem ipsius opinionem defendunt.

Alciat. ad l. cedere diem 213. §. vlt. ff. de Verb. Sig. Hotoman. ad §. Præterea si medicus, in verb. quia malè secuerit Instit. de lege Aquil. Atque hanc diuisionem probat text. in d. l. cedere diem 213. §. fin. & l. lata culpa. 223. ff. de verb. sig. & l. regula 9. §. sed facti ff. de iuris & facti ign. At obstare videtur l. 2. §. vlt. ff. Mandati l. consilij 47. ff. de Reg. Iur. & c. Nullus ex consilio Tit. de Reg. Iur. in 6. per quos text. in contrariam abit sententiam Thomas Linius supra dicto loco.

XX.

Non est hoc loco omittendum, quòd si filiusfam. litem suam fecerit, cum patre nulla est actio, sed cum ipso filio agendum est.

§. si filiusfam. vers. quod in filiofam. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. l. filiusfam. 15. in princ. ff. de iudic.

XXI.

Est præterea primæ speciei exemplum in medico, qui venam alicui per imperitiam malè secuit, aut perperam alicui medicamentum dedit; Ex quo facto & quasi delicto, si homo lædatur, medicus ille actione legis aquil. ad damnum resarciendum tenetur.

l. qua actione 7. in fin. & l. seq. ff. ad leg. aquil. & §. imperitia quoq. vbi vide Hotomanum, & consentientem nobis Vvesembec. Instit. de obligat. quæ q. ex delict. nasc.

Idem

DISPUTATIO DE

XXII.

Idem nobis iudicium est de omni eo, qui imperitia sua, vel quo alio culposo suo facto, non dolo, alicui damnum adfert. Nam & hunc ex quasi delicto teneri vel legis Aquiliæ, vel in factum actione pro damni dati ratione asserimus.

Hoc argumento, quod dolus delictum, culpa quasi delictum format, dico, pro damni dati ratione, spectans scilicet distinctionem, quæ proponitur in §. vlt. Instit. de leg. aquil. de qua in thesi 21. disputationis 2. sub hac classe 3.

XXIII.

Hinc Commissarius, testium examini deputatus, si quid imprudenter in testium examinatione committat, ex quasi delicto in factum actione læso tenetur.

Ioan. Faber. & Ioan. Schneidevvin. num. 9. ad dict. princ. Tit. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. quibus nostrum calculum addimus per textus adscriptos thesi 54. disputationis 2. sub hac classe 3.

XXIII.

Similiter Notarius qui imperitè confecit instrumentum partim damnosum, ex quasi delicto partim læsæ in factum actione tenetur.

Per textum in l. vlt. C. de magistratibus conueniend. & Dd. quos sequitur Ioan. Schneidevvin. num. 10. & Thomas Linius ad dict. princip. Tit. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc.

XXV.

Ad hæc primæ speciei exemplum & illud est, si ex alicuius ædibus vel naue in eum publicum vel priuatum locum, quo vulgò iter fieri solet aut in quo consistitur, interdium vel nocte ab ipsomet habitatore improuido quid deiectum vel effusum sit, eoquæ alicui nocitum.

d. l. si quis absentis §. is quoque ex cuius coenaculo ff. de oblig. & actionibus & §. Item is, ex cuius. iunct. §. De eo verò, Instit. de obligat. quæ quasi ex delict. nasc. l. 1. in princ. & §. parui l. Hoc edictum 6. §. 1. & §. habitator. & Tot. Tit. ff. de his, qui effuder. vel deiec. de deiectis & effusis ex naue est l. penult. §. vlt. d. t.

XXVI.

Per deiectum & effusum intelligimus etiam, quod suspensum decidit, & quod pendens effusum est.

l. 1. §. quod cum & §. §. pen. ff. d. e.

Ob huius-

179.
QVASI DELICTIS.

XXVII.

Ob huiusmodi autem factum habitator ex quasi delicto in factum actione tenetur, in duplum damni dati, (a) quæ actio perpetua est, & heredi competit, non autem in heredem. (b)

a) l. 1. in princ. & §. hac in factum actio ff. eod. tit. (b) l. si vero §. S. Hac autem actio ff. d. t.

XXVIII.

Nec recipimus Donelli (a) sententiam, existimantis, hunc ob eiusmodi factum ex vero, non quasi delicto obligari.

a) lib. 15. commentar. cap. 42. pag. 532. lin. 30. & seqq.

XXIX.

Neq; admittimus opinionem Cuiacij, (a) asserentis, hunc ex proprio & vero maleficio obligari, ac teneri non hac in factum actione, (b) sed iudicio legis Aquiliæ.

a) In notis posterioribus ad dict. Tit. Instit. de obligat. quæ quasi ex delict. nasc. (b) contra d. l. Hoc edictum & §. Habitator, iuncta l. 1. §. vlt. cum l. 2. ff. de his, qui effuder. vel deiec. Donellus quoque in proposito casu huic actioni locum esse affirmat. dict. cap. 42. pag. 532.

XXX.

Non tamen diffitemur, hunc eundem & legis Aquiliæ actione vtiliter conueniri posse.

l. si vero §. S. cum autem ff. de his qui deiecer. vel effuder. iuncto §. ceterum placuit, Instit. de lege Aquil.

XXXI.

Quòd si liber homo ex deiectione occisus fuerit, hæc in factum actio in quinquaginta aureos comparata est, (a) quæ popularis est & annalis, nec heredi, nec in heredem datur. (b)

a) l. 1. in princ. vers. si eo ictu homo liber. & §. sed cum homo liber, ff. de his qui effuder. vel deiec. dict. §. ob hominem vero liberum, Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. (b) l. si vero §. S. Hac autem actio, vers. Quæ autem ff. de his qui effuder. vel deiec. l. vlt. ff. de popular. actionib.

XXXI.

Etsi autem hoc casu popularis hæc sit actio, attamen ex pluribus

Ccc

eam

eam desiderantibus ei potissimum datur cuius interest, vel qui affinitate cognatione ué defunctum contingit.

*d. l. si vero §. §. Hac autem actio, vers. Dummodo sciamus ff. d. t. l. 2. l. 3.
§. 1. ff. de popularib. actionibus.*

XXXIII.

Cæterum si liberi hominis corpus ex eo, quod deiectum, effusum ué est, læsum fuerit, tunc actio hæc in factum competit, ad mercedes medicis præstitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta sunt; præterea etiam in operarum æstimationem, quibus ipse læsus caruit aut cariturus est, ob id, quod inutilis est factus. Cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æstimatio, quia liberum corpus nullam recipit æstimationem.

l. vlt. ff. de his qui effuder. vel deiec.

XXXIV.

Est autem hæc actio ipsi læso perpetua: sed si eius heredes experiri velint, annua duntaxat erit; quippe cum in corpore libero, quod damni datur, iure hereditario ad successores non transeat, quasi non sit damnum pecuniarium.

d. l. si vero §. §. Hac actio, vers. sed si libero nocitum ff. d. t.

XXXV.

Quod si plures diuisis in cœnaculis habitent, tunc actio in eum solum datur, ex cuius cœnaculo deiectum, vel effusum est.

d. l. si vero §. in princ. ff. cod. Tit.

XXXVI.

In eodem autem cœnaculo si plures habitent, in quemuis hæc actio stringitur: (a) cum impossibile sit scire, quis deiecisset, vel effudisset; (b) Et quidem in solidum. Sed cum vno si actum fuerit, cæteri liberabuntur, (c) ac perceptione non litis contestatione: præstaturam partem damni, societatis iudicio, vel vtili actione, ei, qui soluit. (d)

a) *l. 1. §. vlt. ff. de his, qui deiec. vel effud.* (b) *l. 2. ff. d. t.* (c) *l. 3. ff. eod.*
(d) *l. 4. ff. h. t.*

XXXVII.

Idem dicimus, si ex mediano cœnaculi quid deiectum sit.

d. l. si vero §. §. interdum, vers. quod si ex mediano ff. d. t.

XXXVIII.

Ex æquitate tamen in eum potius datur, ex cuius cubiculo, vel exedra deiectum est, licet plures in eodem cœnaculo habitent.

d. l. si vero §. §. interdum ff. h. t.

Con-

QVASI DELICTIS.

XXXIX.

Contra hospitem qui itineris causâ ad alium diuertit, hæc actio non mouetur, sed in eum qui ipsum recepit, qui tamen in factum actionem in ipsum hospitem vicissim intendere potest.

l. 1. §. Hæc in factum actio §. Habitare §. si filiusfam. d. l. 5. §. si horrearius & §. seq. ff. eod. tit.

XL.

Sequitur prioris generis quasi delicti species altera, de eo, qui facto alterius nocere alicui dicitur. Huius speciei exemplum est in eo, ex cuius ædibus, vel naue tertius aliquid interdium vel nocte deiecit, aut effudit quidpiam, quo alij noceatur. Hic enim ob tertij illius factum ex quasi delicto obligatur eius damni nomine.

l. si quis absentis §. Is quoque ex cuius, ff. de obligat. & act. & §. Item is ex cuius. Instit. de obligat. quæ quasi ex delict. nasc. l. pen. §. 1. & Tot. Tit. ff. de his qui effud. vel deiecer.

XLI.

Actio autem, qua conuenitur, est actio in factum, comparata in duplum damni in re quadam dati, perpetua scilicet, & heredibus, non autem in heredes tributa.

d. l. 1. in princ. & §. Hæc in factum actio & d. l. 5. §. Hæc autem actio §. ff. d. t. & §. De eo verò, Instit. de oblig. quæ ex quasi delict. nasc.

XLII.

Ob hominem verò liberum ex deiectione occisum quinquaginta aureorum pœna constituta est; (a) pro qua petenda actio popularis intra annum competit; non tamen heredi, nec in heredem: Et licet popularis sit hæc actio, attamen in ea præfertur is, cuius interest, & qui magis est idoneus. (b)

a) §. ob hominem verò liberum Instit. d. t. & l. 1. in princ. ff. de his qui effuder. vel deiecer. (b) d. l. 5. §. Hæc autem actio. §. ff. d. t. l. 2. l. 3. §. 1. l. mulieri 6. & l. vlt. ff. de popularib. action.

XLIII.

Quod si viuat liber homo, nociturusq; ei dicatur, quantum ob eam rem æquum iudici videtur, actio datur, Iudex enim computare debet mercedes medicis præstitas, cæteraq; impendia, quæ in curatione facta sunt, præterea operas, quibus caruit, aut cariturus est ob id, quod inutilis est factus.

l. vlt. ff. de his, qui effuder. vel deiecer. & §. si verò viuat, Instit. de oblig. quæ ex quasi delict. nasc.

XLIII.

Si filiusfam. seorsim à patre habitauerit, & quid ex coenaculo eius deiectum, effusumue fuerit, nulla in patrem actio est, sed cum ipso filio agendum est.

§. si filiusfam. Instit. d. t. & l. i. §. si filiusfam. ff. de his qui effuder. vel deiecer.

XLV.

Huius item generis exemplum est in exercitore nauis, cauponæ, stabuli, si quis eorum, quorum operâ nauem, cauponam, stabulum, exercet, aut habitandi causa in caupona sunt, ipsa in nauis, caupona, stabulo, vectoribus aut viatoribus damnum det, aut furtum faciat. Cùm enim aliquatenus culpæ reus sit exercitor, quòd operâ malorum hominum vteretur, aut inhabitatores malos eligeret, ex quasi maleficio, actione in factum, ipsis vectoribus vel viatoribus huius damni aut furti nomine in duplum tenetur.

§. item exercitor nauis, & §. vlt. Instit. de oblig. que quasi ex delict. nasc. & d. l. §. vlt. ff. de oblig. & action. l. pen. & vlt. ff. Nauta, caupon. stabul. & l. vn. §. vlt. ff. furti aduersus naut. caup. stab.

XLVI.

Quod si viatoribus datum sit damnum aut furtum, factum ab eo, qui repentino hospitio receptus est, puta alio viatore, ipse exercitor cauponæ non tenetur: (a) vt nec tenetur, si prædixerit, vt vnusquisq; res suas seruet, nec enim damnum se præstiturum: modò tamen viatores, & vectores consenserint huic prædictioni. (b)

a) d. l. pen. §. in factum actione, ff. d. t. l. vn. §. vlt. ff. furti aduersus nautas caupon. stab. (b) d. l. vlt. in princ. vers. Item si prædixerit ff. naut. caup. stab.

XLVII.

Est & illud hîc notandum, quòd signum cauponæ adpensum, obligat cauponem excipiendis sine delectu omnibus viatoribus.

l. vn. §. vlt. ff. furti aduersus naut. caup. stab. & facit l. incommodato 17. §. sicut autem ff. commodati & l. 4. C. de collat. fundor. patrim. lib. ii. Cuiac. in lib. 22. Pauli ad edictum, pag. 354.

Est præ-

XLVIII.

Est præterea huius generis exemplum in eo, qui ob noxiam sui vel bruti animalis vel serui obligatur.

Hunc etiam ex delicto teneri sentit quoque Ioan. Oldendorp. class. 6. act. 13. num. 3. & arguit textus in §. si seruus domino. vers. Namque inter, Instit. de noxalibus act. Conuincitur etiam ex eo, quod hic de dato eiusmodi damno tenetur, ut proinde personalis sit actio qua conuenitur.

XLIX.

Noxia est ipsum maleficium, siue nocens serui, brutæ animalis factum: Ut si furtum faciat seruus, vel rapinam, vel iniuriam, vel seruus aut brutum animal alicui alio modo noceat.

§. Noxa autem, Instit. de noxalibus act. Non tamen publicum serui maleficium, sed priuatum eius delictum noxia appellatur l. quid sit fugitiuus 17. §. Noxas accipere debemus ff. de Ædilit. edict.

L.

Brutæ animalis noxia est, vel pauperies, (a) vel pastus pecoris. (b) Illa est damnum sine iniuria facientis datum; Nec enim potest animal, quod sensu caret, iniuriam fecisse dici: (c) Hic verò damnum propriè non est. (d)

a) Tit. Instit. & ff. si quadrup. pauper. feciss. dicatur. De pauperie vide Donell. lib. 15. commentar. cap. 44. pag. 546. & seq. (b) Paul. lib. 1. sentent. Tit. 15. Vbi Cuiac. facit l. vlt. C. de leg. Aquil. iuncta l. Qui seruandarum 14. §. vlt. ff. de præscript. verb. Aliud est pauperies, aliud pecoris pastus. De pastu enim est uti: Vti autem non est propriè damnum dare l. qui occidit 30. §. si quis alienum ff. ad leg. Aquil. (c) §. Pauperies autem, Instit. si quadrup. pauper. feciss. dic. l. 1. §. 3. ff. d. t. (d) per fundamenta sub lit. (b) adducta.

LI.

Si pauperies commissa sit, dominus ex leg. 12. tab. actione de pauperie tenetur: (a) quæ duplex est, directa & utilis. (b)

a) d. l. qui seruandarum 14. §. vlt. ff. de præscript. verb. & tot. tit. Inst. & ff. si quadrup. pauper. feciss. dic. (b) l. 4. ff. d. t. gl. ad §. vlt. in verb. contra naturam, & in verb. actio, & ad §. vlt. in verb. habebit. Instit. eod. tit.

Ccc 3

Directa

LII.

Directa hæc actio competit, si quadrupes mansueta pauperiem fecerit, (a) & quidem ea, cui in genita feritas non est. (b) Vtilis hæc actio est, si non quadrupes, sed aliud animal mansuetum, (c) vel quadrupes fera, aut canis ferox pauperiem fecerit. (d)

a) d.l. 4. ff. si quadrupes pauper. feciss. dic. (b) §. ceterum si genit. ubi glos. V. v. f. embec. & alij Instit. d. t. l. 1. §. sed et si canis. & §. in bestijs. & l. 2. in fin. ff. eod. tit. iunct. §. vlt. ubi gl. Hotomanus & alij Instit. h. t. Oldendorp. class. 6. act. 13. num. 2.

LIII.

Quod si autem fera bestia euaserit potestatem nostram, & naturalem libertatem receperit, & sic nocuerit, hac actione non tenemur, (a) ut nec si ferox noster canis, cum duceretur ab aliquo, a peritate sua euaserit, & alicui damnum dederit; si contineri firmiter ab alio poterit, vel per eum locum induci non debuit: Tenetur tamen qui canem ducebat actione legis aquiliae. (b)

a) §. Denique si versus, Instit. si quadrupes pauper. feciss. dic. (b) l. 1. §. sed & si canis. ubi glos. & Dd. ff. d. t.

LIV.

Quod si animal nostrum non proprio motu sed propter loci iniquitatem, aut propter culpam mulionis, aut plus onerata in aliquem onus euerterit; (a) vel instigatu alterius, doloué concitata nostra ferā damnum dederit, (b) cessat hæc actio.

a) l. 1. §. Itaque ff. h. t. (b) d. l. 1. §. Sed & si instigatu & §. seq. ff. eod.

LV.

Nec etiam teneor hac vel alia actione, si aries vel bos meus occiderit vicini arietem, vel bouem, si hic meum prius fuit aggressus.

l. 1. §. cum arietes ff. eod. tit.

LVI.

Est autem hæc de pauperie actio noxalis, ut qua conuento & condemnato nocentis animalis domino liberum est, vel litis æstimationem sufferre, vel brutum animal viuum noxæ dedere.

l. 3. C. de Noxalib. actionib. l. 1. in prin. & §. Noxa autem ff. si quadrup. pauper. feciss. dic. & Instit. Tit. eodem in princ. ibi, quibus domino damnato & §. Ideo, si noxali, Instit. de offic. iudic. & l. 1. ff. de his qui effuder. vel deiec. Solius noxæ deditio nullum est iudicium, sed pecuniaria actio præcedit, noxæ deditio sequitur l. 6. §. 1. ff. de re iudic. l. si ambo 12. §. quotiens ff. de compensat.

Com-

LVIH.

Competit autem hæc actio tum domino, tum etiam ei, cuius interest, puta commodatario & fulloni, &c.

l. 2. ff. si quadrup pauper. feciss. dic.

LVIII.

Et datur aduersus dominum, non cuius fuit pecus, cum noceret, sed cuius nunc est: Qui si in iure interrogatus, an sua esset quadrupes, responderit, non esse suam, in solidum condemnatur, si constiterit, eius esse animal.

l. 1. §. & cum, & §. Interdum autem. ff. d. t. & §. omnis autem, Instit. de noxalibus actionibus.

LIX.

Comperit verò etiam liberarum personarum nomine, si fortè patremfam. aut filiumfam. vulnerauerit quadrupes: Scilicet vt non deformitatis ratio habeatur, cum liberum corpus æstimationem non recipiat: Sed impensarum in curationem factarum, & operarum amissarum, quasque amissurus quis est, inutilis factus.

l. 3. ff. si quadrupes pauper. feciss. dic.

LX.

Cæterùm si canis ferox, verres, aper, vrsus, leo, ibi habeatur, qua vulgò iter est, & pauperiem commiserit, non modo hæc de pauperie actio locum habet. (a) Sed & si nocitum libero homini esse dicatur, quod bonum & æquum iudici videtur, tanti dominus ædilitia actione conuentus condemnatur, cæterarum verò rerum, quanti damnum datum sit, dupli. (b)

a) *§. vlt. Instit. si quadrupes pauper. feciss. dic.* (b) *§. cæterum, Instit. d. t. l. hi enim 40. & l. qua vulgò, 42. ff. de Ædilit. edict. Paul. lib. 1. sentent. Tit. 15. §. Fera. & ibi Cuiac.*

LXI.

Vt de pauperie, sic & de pastu pecoris actio ex lege 12. tab. noxalis est, proinde dominus pecoris, de hoc damno condemnatus, vel liti æstimationem sufferre, vel ipsum pecus noxæ dedere iubetur.

l. vlt. C. de lege Aquilia. iunct. d. l. Qui seruandarum 14. §. vlt. ff. de præscript. verb. Et scribit expressè Iul. Paul. lib. 1. sentent. Tit. 15. in princ. & ibi Cuiac. Hanc etiam actionem esse ex quasi delicto agnoscit Oldendorp. clas. 6. action. 19. num. 3.

Quem-

LXII.

Quemadmodum de brutæ animantis noxia, sic & de noxia sui serui dominus tenetur noxali actione, siue ob priuatum serui delictum conueniatur, (a) siue ex eo, quod popularem actionem parit, (b) non etiam si publicum admiserit delictum. (c)

a) *Instit. de noxalib. actionib. in princ. & tot. eod. tit. ff. (b) l. 1. §. 1. l. 5. §. prator. ff. de his qui effuder. vel deiecer. Cuiac. libr. 2. obseruat. cap. 40. (c) l. Hæc stipulatio 200. ff. de verb. sig. l. quod si fugitiuus 17. §. noxas accipere debemus. ff. de Ædilit. edict.*

LXIII.

Competit autem hæc actio in solum, qui nunc est, dominum (a) inscium, aut vetantem, vel qui vetare non potuit. (b)

a) *§. omnis autem noxalis. Instit. de noxalib. act. (b) l. 2. l. 3. l. 4. & aliquot seqq. ff. de noxalib. act. (b) l. 2. l. 3. l. 4. & aliquot seqq. ff. de nox. act. l. vlt. C. eod. tit.*

LXIV.

Quòd si autem dolo malo fecerit dominus, quo minus in potestate seruum delinquentem habeat, vel neget se in potestate eum habere, actor autem nolit esse contentus iureiurando domini, actio in solidum competit sine noxæ deditioe.

l. 2. §. 1. ff. si ex noxali causa agatur l. si heres. 16. ff. de noxalib. act. l. si seruus non sit 17. ff. de interrogat. in iure faciend. Vide Cuiac. libr. 22. obseruat. cap. 9. & in commentar. in lib. 6. Pauli ad edict. pag. 103. & seq.

LXV.

Haftenus de priori genere: Posterioris generis exemplum est in eo, qui supra eum locum, vbi vulgò iter fieri aut consisti solet, quid periculosè positum, aut suspensum habet, ita vt possit, si ceciderit, nocere alicui.

l. 5. §. pen. vers. cui similis est is, ff. de obligat. & actionib. §. cui similis. Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. l. 5. §. Prator ait, & ne quis. §§. seqq. ff. de his, qui effuder. vel deiecer.

LXVI.

Positum verò aut suspensum habere intelliguntur inquilini vel domini ædium, siue inhabitent, siue non, qui aut posuerunt ipsi, aut ab alio positum vel suspensum patiuntur, cum prohibendi ius esset,

d. l. 5. §. ait Prator, ne quis. 8. & §. positum habere ff. d. t.

Ex hoc

L X V I I.

Ex hoc quasi delicto nascitur in factum actio, in pœnam decem aureorum, (a) cuius ex populo (b) comparata: Directa, & utilis: Illa, si positum quid sit in suggrunda vel protecto, hæc si alibi, puta in pergula vel reticulo. (c)

a) *Perte. x. t. ad præcedentem thesin adscriptos.* (b) *d. l. 5. §. vlt. ff. de his qui effuder. vel deiec.* (c) *d. l. 5. §. pen. ff. d. t. facit l. 5. §. pen. vers. cui similis ff. de oblig. & act. & §. cui similis Instit. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc.*

L X V I I I.

Et quia in popularibus actionibus, cuius interest præfertur, (a) idcirco hæc in factum actio etiam heredibus, alijsq; successoribus, non autem in heredes competere dicitur. (b)

a) *l. 3. §. 1. ff. de popularib. actionib.* (b) *d. l. 5. §. vlt. ff. de his, qui effuder. vel deiecer.*

L X I X.

Si seruus insciente domino fecisse dicitur, noxalis hæc est actio:

d. l. 5. §. prætor ait, ne quis ff. d. t.

L X X.

Cæterum, quæ actio locum habeat, si id, quod periculosè suspensum, vel positum est, deciderit, & nocuerit alicui, non abs re fuerit hoc loco inuestigare? Arbitramur autem eandem hanc actionem directam vel utilem stringi posse aduersus dominum, & inquilinum, qui positum habuerunt; (a) Eisdem quoque actione in factum ex edicto de effusis & deiectis teneri; (b) In tertium verò, qui posuit, actionem legis aquiliæ de toto damno rectè moueri, existimamus; (c) Ut & in ipsum ædium dominum, & in habitatorem, si actor hac potius, ut pinguiori, quàm illa in factum actione experiri malit. (d)

a) *d. l. 5. §. prætor ait. ii. vers. coercetur autem, iuncto §. seq. ff. de his, qui effuder. vel deiec.* (b) *l. 1. §. quod cum suspenderetur 3. ff. d. t.* (c) *d. l. 5. §. pen. ff. eod. iunct. §. cæterum placuit, Instit. de lege aquil.* (d) *l. 5. §. pen. ff. de his, qui effuder. vel deiec. iunct. dict. §. Cæterum placuit, Instit. de lege Aquil.*

L X X I.

Est item huius posterioris generis exemplum in eo, cuius opus in priuato agro manu factum efficit, ut aqua pluuia aliter currendo, quàm naturâ fluere solet, vicino agro nocitura sit.

l. 1. §. 1. §. In summa l. supra. ii. §. officium. in fin. l. Antæus 14. §. in hoc iudicium

D d d

d i c i u m

dicium & Tot. Tit. ff. de aqua & aquæ plu. arcend. Cuiac. in lib. 49. Pauli ad edictum pag. 328. & 339.

LXXII.

Atq; hoc factum quasi delictum esse vel hinc apparet, quòd inde actio in personam nascitur, quæ dicitur actio aquæ pluviæ arcendæ, (a) quæ non prætoria sed legitima est, (b) quod item hæc actio serui nomine est noxalis. (c)

a) *l. si tertius 6. §. aquæ pluviæ arcend. ff. eod. tit.* (b) *l. si ususfructus 22. §. vlt. ff. d. t. Oldendorp. clas. 6. act. 21. n. 1. Cuiac. in lib. 49. Pauli ad edictum pag. 328.* (c) *l. si tertius 6. §. penult. vers. sed si seruus ff. h. t. iunct. princ. Tit. Instit. de noxalib. actionib.*

LXXIII.

In hac actione spectamus tum eius causam, tum ad quid, cui, & aduersus quem competat.

LXXIV.

Causa huius actionis in quatuor hisce consistit. I. Vt aqua pluvia sit, quæ vicino constet nocitura. (a) II. Vt opus manu factum sit, quo illa nocebit aqua (b) III. Vt opus illud factum sit in loco privato, non in publico loco. (c) IIII. Vt aqua pluvia noceat agro, seu fundo, non ædificio, vel oppido. (d)

a) *l. 1. in prin. & §. in summa ff. de aqua & aquæ pluviæ arcend.* (b) *d. l. 1. §. Hæc autem & §. In summa ff. d. t.* (c) *l. 3. §. pen. l. si in publico 18. ff. eod. tit.* (d) *l. 7. §. item sciendum 17. ff. h. t.*

LXXV.

Excipitur tamen opus, I. quod agricolendi causâ propter fruges fructusue recipiendos aratro, vel manu factum est. (a) II. Quod publica autoritate factum est, aquæ emittendæ causâ. (b) III. Quod factum est ab ijs, qui primi agros illos constituerunt. (c) IV. Quod quis in suo facit nõ egerendæ, sed auertendæ aquæ causâ, quæ prius in agrum eius influere non solebat. (d) V. Quod factum est causa deriuandæ eius aquæ, quam domino iure seruitutis vicinis agris impositæ in eos agros emittere licet. (e)

a) *l. 1. §. de eo opere §. seq. §. sed & si quis, §. Labeo ait, & §. seq. & l. vicinus 24. ff. de aqua & aquæ plu. arcend.* (b) *l. 2. §. Cassius & l. quod Principis 23. in prin. ff. d. t.* (c) *d. l. quod Principis 23. in prin. iunct. l. Labeo ait 19. ff. eod.* (d) *l. 2. §. pen ff. h. t.* (e) *l. 1. §. vlt. ff. d. t. Tria autem sunt, per quæ inferior locus superiori ad aquam eius excipiendam seruit, lex, natura loci, vetustas. l. 1. §. vlt. l. 2. in prin. & aliquot. §§. seqq. ff. eod. tit.*

Com-

L X X V I.

Competit autem hæc actio duarum rerum nomine, vt opus, quod factum est restituatur, & vt damnum, quod post litis contestationem contingit, sarciatur.

l. si tertius 6. §. officium. ff. de aqua, & aquæ plu. arcend. Restituere autem non aliter videtur, quàm si aquam coerceat. l. si vsusfructus 22. §. non aliter ff. d. t. id est, curet, ne influat. l. 2. §. pen. ff. eod. tit.

L X X V I I.

Et quidem sua impensa opus tollere aduersarius fundi dominus tenetur, si ipsemet opus fecit, quod si alius fecit, pati duntaxat tenetur, vt actor tollat.

l. 5. l. si tertius 6. §. pen. l. is cum quo 7. l. supra. 11. §. apud l. emptor 12. & l. seq. ff. d. t. l. 3. §. item si locum, ff. de alienat. iudicij mutandi causa fact.

L X X V I I I.

Quod si dominus iussus restituere opus, aut restituentem pati, non restituat, aut patiatu restitui, iudicis officium erit eum condemnare, (a) in id quod interest actoris (b) iureiurando illius æstimatum. (c)

a) l. vicinus 24. §. pen. ff. de aqua & aquæ plu. arcend. (b) per text. in l. si quis ab alio 13. in prin. & §. vlt. ff. de re iudic. l. si pœnam. 68. ff. de verbor. oblig. & §. Non solum res. Instit. d. t. Donell. lib. 15. commentar. cap. 47. pag. 575. (c) Est enim hæc actio arbitraria, vt in qua restitui quid oportet officio iudicis. d. l. vicinus 24. §. pen. ff. de aqua, & aquæ plu. arcend. iunct. §. præterea. Instit. de actionib. In quo actionis genere locus est iureiurando in litem. l. Qui restituere 68. in fin. ff. de rei vindic. l. 2. §. 1. & l. 5. ff. de in litem iurando. Et de hac aquæ pluuiæ arcendæ actione expressè id scribit Donell. dict. cap. 57. pag. 575.

L X X I X.

Datur autem hæc actio domino fundi illius, cui aqua nocere potest, (a) nisi passus fuerit vicinum opus facere, ex quo ei aqua pluuiæ noceat. (b)

a) l. si tertius 6. §. si quis prius ff. de aqua, & aquæ plu. arcend. (b) l. Labeo 18. ff. d. t.

L X X X.

Vnde fructuario hæc actio directa non competit, (a) utilis tamen ei non denegatur, (b) multò minus Emphyteutæ. (c)

Ddd 2

l. 3.

18 DISPUTATIO DE QUASI DELICTIS.

a) l. 3. §. vlt. ff. eod. tit. (b) l. si vsusfructus. 22. in princ. vbi Bart. ff. h. t.
(c) l. quod Principis 23. §. 1. ff. d. t.

LXXXI.

Tribuitur autem aduersus solum dominum fundi, in quo opus factum est, quo aqua pluuia nocitura sit. (a) Vtilis tamen hæc actio etiam contra fructuarium datur, (b) licet directa conueniri non possit, (c) proindeq; & contra Emphyteutam conceditur. (d)

a) l. 4. §. pen. & vlt. l. si in publico, 17. in fine principij ff. de aqua, & aque plu. arcend. (b) l. si vsusfructus 22. in prin. & §. vlt. ff. d. t. (c) l. 3. §. vlt. ff. eod. (d) per d. l. quod principis 23. §. 1. ff. h. t.

LXXXII.

Cæteri verò, vt colonus, procurator, item venditor talis fundi, tenentur interdicto, quod vi, aut clàm, (a) & venditor ille etiam in factum actione de alienatione iudicij mutandi causa facta, item post annum actione doli. (b)

a) l. 4. §. penult. & §. vlt. l. Anteus 14. ff. de aqua & aque plu. arcend. (b) d. l. Anteus 14. & l. post venditionem 16. ff. d. t. & l. 3. §. Item si locum ff. de alienat. iudic. mutand. causa fact. Cuiac in comment. in lib. 49. Pauli ad edictum, pag. 337. Donell. lib. 15. comment. cap. 47. pag. 576.

LXXXIII.

Quod si plures sint domini fundi, singuli in partem experiuntur, & singuli in partem conueniuntur.

l. si tertius 6. §. 1. & §. seq. & l. supra iter 11. §. officium ff. de aqua & aque plu. arcend. vide Cuiac, in commertar. in lib. 49. Pauli ad edictum, pag. 347. & seq.

LXXXIV.

Denique heredi, & inheredem tribuitur hæc actio.

l. si tertius 6. §. penult. & l. si vsusfructus 22. in princ. ff. h. t.

FINIS DISPUTATIONIS
DECIMÆ SEPTIMÆ.

Ka 3071

(3/4)

ULB Halle

3

003 261 573

sb

Blind. 3/1.

Disputatio XVII.

DE QVASI DELICTIS.

T H E S I S I.

X NEGOTIIS, QUIBUS OBLIGATIO constituitur, reliquum nobis est quasi maleficium. (a) Est autem quasi maleficium, cum quis culpa (b) sua alij nocet. (b)

a) Vide thesin. 42. disput. 2. sub classe 1. (b) Non dolo, sed sola culpa quasi maleficium siue delictum committitur, vii arguit Tot. Tit. Instit. de obligat. qua quasi ex delict. nasc. & textus in l. si quis absens §. si Iudex litem, & §§. seqq. ff. de oblig. & act. Vide Hotomanum ad princip. dict. Tit. Instit. de oblig. qua quasi ex delict. nasc. in verb. Quasi ex maleficio teneri & ad §. Item is, ex cuius in verb. Plerunque ob alterius. Instit. d. t. & ad §. Præterea si medicus, in verb. Quia malè secuerit. Instit. de lege Aquil. Sed obstare putatur, quod lex aquil. qua verum & proprium delictum coërcet, etiam ad culpam pertinet. (c) Verbum nocere pertinet tam ad ea, quæ in rem facta sunt l. is cuius 2 §. ff. de aqua, & aqua plu. arcend. quàm ad ea, quæ in corpus admittuntur l. 1. §. hæc autem verba. ff. de his qui effud. vel deiecer.

II.

Huius genera duo sunt; vnum, quo alteri iam verè nocitum est: Alterum, quo solo futuri damni metu incusso alicui nocerur.

III.

Prioris generis species duæ sunt: vna, cum quis suo proprio facto alicui nocet: altera, cum quis facto alterius nocere alicui dicitur.

IV.

Primæ speciei exemplum est, cum Iudex per imprudentiam malè iudicando litem suam facit.

l. vlt. de extraord. cognit. d. l. si quis §. si iudex ff. de obligat. & act. & Tit. Instit. de obligat. qua q. ex delict. nasc. Dico per imprudentiam, nam qui do-

Bbb 2 loma